

IFAU – INSTITUTET FÖR
ARBETSMARKNADSPOLITISK
UTVÄRDERING

Inkomster och fattigdom hos före detta socialbidragstagare

Anna Persson

RAPPORT 2011:20

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet med säte i Uppsala. IFAU ska främja, stödja och genomföra vetenskapliga utvärderingar. Uppdraget omfattar: effekter av arbetsmarknadspolitik, arbetsmarknadens funktionssätt, arbetsmarknadseffekter av åtgärder inom utbildningsväsendet och arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen. IFAU ska även sprida sina resultat så att de blir tillgängliga för olika intressenter i Sverige och utomlands.

IFAU delar även ut forskningsbidrag till projekt som rör forskning inom dess verksamhetsområden. Forskningsbidragen delas ut en gång per år och sista dag för ansökan är den 1 oktober. Eftersom forskarna vid IFAU till övervägande del är nationalekonomer, ser vi gärna att forskare från andra discipliner ansöker om forskningsbidrag.

IFAU leds av en generaldirektör. Vid institutet finns ett vetenskapligt råd bestående av en ordförande, institutets chef och fem andra ledamöter. Det vetenskapliga rådet har bl.a. som uppgift att lämna förslag till beslut vid beviljandet av forskningsbidrag. Till institutet är även en referensgrupp knuten där arbetsgivar- och arbetstagersidan samt berörda departement och myndigheter finns representerade.

Rapporterna finns även i tryckt format. Du kan beställa de tryckta rapporterna via telefon eller mejl. Se nedanstående kontaktinformation.

Postadress: Box 513, 751 20 Uppsala
Besöksadress: Kyrkogårdsgatan 6, Uppsala
Telefon: 018-471 70 70
Fax: 018-471 70 71
ifau@ifau.uu.se
www.ifau.se

IFAU har som policy att en uppsats, innan den publiceras i rapportserien, ska seminariebehandlas vid IFAU och minst ett annat akademiskt forum samt granskas av en extern och en intern disputerad forskare. Uppsatsen behöver dock inte ha genomgått sedvanlig granskning inför publicering i vetenskaplig tidskrift. Syftet med rapportserien är att ge den ekonomiska politiken och den ekonomisk-politiska diskussionen ett kunskapsunderlag.

Inkomster och fattigdom hos före detta socialbidragstagare¹

av

Anna Persson^a

2011-10-27

Sammanfattning

I denna studie undersöker jag hur ekonomi och arbete förändras då en person lämnar socialbidragstagande och övergår till någon annan typ av försörjning. Genom tillgång till omfattande registerdata över inkomster och inkomstkällor kan jag undersöka hur dessa förändras när en person slutar få socialbidrag. Jag tittar på hur personens disponibla inkomst och risk för fattigdom förändras för personer som slutar få socialbidrag och hur situationen skiljer sig mellan personer med olika position på arbetsmarknaden. Resultaten visar att endast en liten del av dem som slutar få socialbidrag får en stark ställning på arbetsmarknaden och därmed kan bli självförsörjande genom arbete. De flesta, framför allt unga och personer födda utanför OECD, har en svagare arbetsmarknadsanknytning eller har en instabil försörjning utan någon specifik huvudsaklig inkomstkälla. De som inte får en stark anknytning till arbetsmarknaden har betydligt svårare att bibehålla eller öka sin inkomst då de slutar få socialbidrag, i alla fall på kort sikt. De har även hög sannolikhet att återvända till bidragstagande.

---

¹ Denna rapport är en sammanfattning av Working Paper 2011:17. Jag vill tacka Matz Dahlberg, Eva Mörk, Jon Fiva och Ulrika Vikman samt seminariedeltagare i Uppsala universitet och UCLS för värdefulla kommentarer.

^a Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet, Uppsala Center for Labor Studies, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering och Uppsala Center for Fiscal Studies; Anna.Persson@nek.uu.se

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
2	Socialbidrag i Sverige	5
3	Data och beskrivande statistik.....	6
3.1	Definition av arbetsmarknadsanknytning	7
3.2	Beskrivning av data.....	9
4	Ökad inkomst för personer i arbete	10
4.1	Skillnader beroende på konjunkturläge.....	11
4.2	Små inkomstökningar bland personer utan arbete	13
5	Slutsatser	18
	Referenser.....	20

1 Inledning

Utvecklingen mot en mer aktiv arbetsmarknadspolitik för att minska antalet socialbidragstagare har aktualiserat frågan om hur situationen ser ut för de som slutar få socialbidrag², både med avseende på ekonomi och på hälsa. Om personer som inte längre får bidrag inte heller får arbete eller kan öka sin inkomst på annat sätt finns risk att dessa personer får en lägre disponibel inkomst och faller under fattigdomsgränsen. Många återvänder även till socialbidrag efter några år som självförsörjande. Det är alltså inte uppenbart att man får en bättre ekonomi då man slutar få socialbidrag, varken på lång eller kort sikt. I denna rapport undersöker jag inkomster, både från arbete och från socialförsäkringar, bland dem som slutar vara socialbidragsberoende mellan 1990 och 2008. Jag tittar även på risken för fattigdom och risken att återigen bli beroende av socialbidrag, och hur detta varierar med individens ställning på arbetsmarknaden.

Ekonomiskt stöd i form av olika typer av bidrag har länge varit den dominerande strategin för att motverka fattigdom. Målet med dessa bidrag är att ge tillräckligt stöd till de som har behov av hjälp, men samtidigt exkludera de som kan försörja sig själva. Detta kan uppnås antingen genom att bidragssumman är så lågt satt att det alltid lönar sig att försörja sig på annat sätt, eller att kostnaden för att motta bidrag höjs genom till exempel krav på deltagande i arbetsmarknadspolitiska program. Den politiska utvecklingen går mot striktare behovsprövning och mer omfattande aktiveringskrav. I synnerhet har denna trend varit stark i USA, där man under 1990-talet reformerade bidragssystemen och många stater införde tidsbegränsade bidrag och krav på att söka jobb eller delta i aktiveringsprogram. Dessa reformer har i allmänhet bidragit till en minskning av antalet socialbidragsbidragstagare (Bloom och Michalopoulos 2001). Bland annat Blank och Haskins (2002) har visat att skattereduktioner och andra arbetsbetingade bidrag, såsom subventionerad barnomsorg, har gjort att personer som avslutar bidragstagande klarar sig bättre efter att dessa reformer genomfördes än innan. De som inte får arbete då de lämnar bidrag tenderar att vara mycket fattiga och kombinera kortare perioder utan bidrag med perioder av bidragstagande (Blank och Kovacs 2008). Danziger m.fl. (2000) visar att minskningen av bidragstagandet inte har följts av en motsvarande minskning av fattigdomen, medan antalet amerikanska hushåll med

---

² Socialbidrag är det äldre namnet på det som idag kallas försörjningsstöd. Eftersom socialbidrag är en mer spridd benämning används denna term i denna rapport.

socialbidrag minskade med 22 procent mellan 1995 och 1997 minskade antalet hushåll under fattigdomsgränsen med runt fem procent. Detta visar att minskat bidragstagande inte är detsamma som minskad fattigdom. Dessutom återgår många till att bli beroende av bidrag (Harris 1996).

I jämförelse men de flesta andra länder är socialförsäkringssystemet i Sverige generöst och omfattar en stor del av befolkningen. Personer utan tidigare arbetsmarknadsdeltagande eller tillräcklig sjukpenninggrundande inkomst är dock inte kvalificerade för socialförsäkringar utan är hänvisade till det behovsprövade socialbidraget, som administreras av den kommunala socialtjänsten. Denna uppdelning har gett upphov till vad man kallar *välfärdsparadoxen*, där vissa (de som arbetar) är garanterade en relativt hög ersättning vid arbetslöshet eller sjukdom, medan de som står utanför arbetskraften garanteras enbart en mycket låg ersättning. Deltagarna i de olika systemen separeras även genom att socialförsäkringarna med tillhörande program administreras på nationell nivå, medan kommunerna är ansvariga för socialbidraget. Detta har bidragit till att det finns relativt lite (ekonomisk) forskning om socialbidrag, medan socialförsäkringarna har utretts mer utförligt.

Svenska data ger oss tillgång till detaljerad information om inkomster, både från arbete och från bidrags- och försäkringssystem, och bakgrundsinformation såsom kön, ålder och födelseland, för alla mellan 16 och 64 år som varaktigt bor i Sverige. Detta gör det möjligt att genomföra en utförlig analys av den ekonomiska situationen för olika demografiska grupper. Det går också att följa befolkningen över lång tid, och därmed även studera upprepade perioder av bidragstagande. Detta är viktigt för att analysen ska bli heltäckande (Stevens 1999; Hansen och Wahlberg 2004).

Eftersom en persons ställning på arbetsmarknaden i stor utsträckning påverkar inkomsten studeras särskilt personer i olika arbetsmarknadspositioner. För att göra detta definieras arbetsmarknadsutfall enligt en modell som liknar den som utformats i sociologisk litteratur (bland annat Bergmark och Bäckman 2007). Denna definition ger sju olika kategorier baserat på huvudsaklig försörjning; *kärnarbetskraft*, *instabil arbetskraft*, *sjukskriven*, *arbetslös*, *studerande*, *socialbidragstagare* och *övrig*. Att tillhöra kärnarbetskraften innebär att man har en stark anknytning till arbetsmarknaden och kan försörja sig själv genom arbete. Rapportens huvudsakliga syfte är således att undersöka vilken typ av anknytning till arbetsmarknaden personer har då de slutar få socialbidrag, hur detta varierar mellan olika grupper och hur det påverkar långsiktiga utfall. Till exempel, är det så att personer med en svag eller ingen anknytning till arbetsmarknaden snabbare återgår till socialbidragstagande eller har mindre sannolikhet att få en ökad inkomst?

Analysen visar att endast de som har en stark arbetsmarknadsanknytning då de slutar få socialbidrag får en betydande ökning av sin inkomst och lägre sannolikhet att vara fattig. Detta resultat är stabilt över konjunktursvängningar och gäller för alla demografiska grupper. Andra utfall, till exempel sjukskrivning, är i vissa fall förknippat med en sänkning av den disponibla inkomsten. Personer som får sin försörjning från sjukförsäkringen under den första tiden utan socialbidrag har högre risk än andra grupper att vara fattiga även på lång sikt. Detta visar att avslutat socialbidragstagande inte är detsamma som att lämna fattigdom eller att få en högre disponibel inkomst.

2 Socialbidrag i Sverige

Socialbidraget ska säkerställa att alla som varaktigt bor i Sverige har en ”skälig levnadsnivå”. Ofta ser man bidraget som samhällets sista skyddsnet, eftersom man inte har rätt till det om man har någon annan försörjningsmöjlighet, såsom rätt till ersättning från socialförsäkringar eller värdefulla tillgångar. Eftersom bidragsbehovet bedöms på hushållsnivå är det heller inte möjligt för en person att få bidrag om hon eller han bor ihop med någon som har en inkomst som är tillräckligt hög för att försörja hela hushållet. Däremot är bidraget universellt i den meningen att alla kan bli berättigade, till skillnad från i vissa andra länder där bidrag riktas enbart mot barnfamiljer.

Eftersom socialbidraget är ett kommunalt ansvar finns betydande regionala skillnader i hur högt bidragsnivån sätts och vilka krav som ställs på den enskilde bidragstagaren. Under 2010 fick runt 40 procent av alla socialbidragstagare bidrag på grund av arbetslöshet (SCB 2010). Denna andel har varierat över tid, men ökade betydligt under den ekonomiska krisen i början av 1990-talet, i synnerhet på grund av att en stor andel unga blev arbetslösa utan att ha tidigare erfarenhet av arbete och därmed inte kvalificerade sig för arbetslöshetsersättning. Ökningen av antalet socialbidragstagare bidrog till ekonomiska svårigheter i många kommuner och för att minska andelen arbetslösa socialbidragstagare införde många kommuner arbetsmarknadspolitiska program i egen regi för dessa personer. I vissa fall är deltagande i dessa aktiveringar obligatoriska på så vis att socialbidraget kan sänkas eller helt dras in under en eller flera månader om man inte lever upp till de krav som ställs. Under 2002 berördes runt 12 procent av socialbidragstagarna av någon typ av aktiveringskrav (Salonen och Ulmestig 2004), men denna siffra varierar mycket mellan kommuner och har ökat över tid. Det finns endast begränsad kunskap om hur programmen är organiserade och hur effektiva de är. Ett undantag är de program som implementerades i Stockholms kommun mellan

1998 och 2004. Dessa program är relativt väldokumenterade vilket gjort att de kunnat studeras mer i detalj, se Dahlberg m.fl. (2008) samt Persson och Vikman (2010).

För nyanlända invandrare finns i vissa kommuner särskilda bidrag, så kallade introduktionsbidrag, som ersätter socialbidrag under de första 18 månaderna efter invandring. För att få introduktionsbidrag, som i allmänhet liknar socialbidrag men med ett enklare ansökningsförfarande, krävs att man deltar i introduktionsverksamhet för invandrare. Kommunerna är inte ansvariga för att finansiera introduktionsbidraget, utan ska till fullo kompenseras för detta av regeringen.

Socialbidragstagande används ibland som fattigdomsmått, eftersom den strikta behovsprövningen gör det rimligt att anta att de som kvalificerar sig till bidrag är fattiga. Det är dock erkänt svårt att uppskatta hur många som i princip är berättigade till bidrag men avstår från att ansöka, till exempel på grund av sociala kostnader och stigmatisering (Socialstyrelsen 2010).

3 Data och beskrivande statistik

Den information som används i denna analys är hämtad från IFAU:s databas och innehåller data från inkomst- och sysselsättningsregister som administreras av Statistiska centralbyrån (SCB). Dessa register innehåller information om inkomster från olika källor samt personliga egenskaper såsom kön, ålder, födelseland och civilstatus för alla i arbetsför ålder (16–64 år) som varaktigt bor i Sverige. Information från offentliga register ger bra och trovärdig information om inkomster, i synnerhet eftersom SCB även räknar ut varje hushålls disponibla inkomst vilket utgör ett relevant mått på finansiellt välbefinnande. Disponibel inkomst och socialbidrag, som båda baseras på hushåll, individualiseras av SCB genom en ekvivalensformel som tar hänsyn till varje familjemedlems konsumtionsvikt. Fattigdom definieras i enlighet med konventionen inom OECD som att ha en disponibel inkomst som är lägre än 60 procent av medianinkomsten.

I data definieras familjer utifrån folkbokföringsregister. Två vuxna personer som bor på samma adress definieras enligt detta system som ett par bara om de är gifta eller har gemensamma barn. Det går alltså inte att identifiera sambopar som inte har gemensamma barn, dessa definieras istället som två ensamstående individer. Detta gör att antalet ”familjer” antagligen underskattas vilket kan vara problematiskt eftersom man inte kan observera alla de relationer där man antas ha försörjningsansvar för varandra enligt Socialtjänstlagen.

Eftersom det inte går att särskilja socialbidrag från det introduktionsbidrag för invandrare som finns i vissa kommuner utesluts personer som bott mindre än två år i Sverige för att på så vis exkludera introduktionsbidrag från analysen. Då jag främst är intresserad av personer i arbetskraften exkluderas även personer som är yngre än 18 år eller äldre än 64 år gamla.

3.1 Definition av arbetsmarknadsanknytning

För att kategorisera arbetsmarknadsutfall används definitioner liknande dem som ställts upp av Bergmark och Bäckman (2007) och med vissa variationer även använts i Socialstyrelsens rapporter. Dessa definitioner ger sju olika kategorier som indikerar en persons anknytning till arbetsmarknaden, se *Tabell 1*. Kategorierna är ömsesidigt uteslutande under ett givet år och utgår från inkomster i relation till prisbasbeloppet. Detta belopp är en summa som används bland annat för att fastsätta nivåer i socialförsäkringarna och pensioner. Att ingå i kärnarbetskraften innebär att man kan försörja sig helt genom arbete under ett år. Socialbidragstagande definieras som att få mer än ett halvt basbelopp i bidrag under året. Detta motsvarar ungefär att få minimibeloppet under fem månader, vilket innebär att man är mer eller mindre beroende av bidraget under ett år. Denna definition inkluderar 24 procent av alla som får något bidrag under ett år, det vill säga, omkring tre fjärdelar av alla som får socialbidrag någon gång under ett år får mindre än ett halvt basbelopp i total bidragssumma under det året. Dessa betraktas här inte som att vara beroende av bidrag och definieras därför inte som bidragstagare i denna studie, utan inkluderas i någon av de övriga kategorierna. Detta innebär att det även bland de med arbetsmarknadsanknytning eller försörjning från socialförsäkringarna kommer finnas personer som får mindre summor socialbidrag. Detta är vanligast bland de som studerar och de i den instabila arbetskraften.

Tabell 1 Definitioner av arbetsmarknadsanknytning

Kategori	Beskrivning
Stark arbetsmarknadsanknytning	Arbetsinkomst minst 3,5 basbelopp, mindre än ¼ av den totala inkomsten från sjukförsäkringen, mindre än 1 basbelopp från pension, ingen arbetslöshetsersättning
Svag arbetsmarknadsanknytning	Arbetsinkomst på mer än ½ men mindre än 3,5 basbelopp, annars som kärnarbetskraft
Sjukskriven	Inkomst från sjukförsäkringen utgör minst ¼ av den totala inkomsten eller minst ett basbelopp i sjuk- och aktivitetsersättning
Arbetslös	Inkomst från arbetslöshetsförsäkringen
Studerande	Minst 1 basbelopp från studielån/studiebidrag, mindre än ½ basbelopp arbetsinkomst
Socialbidragstagare	Mer än ½ basbelopp socialbidrag
Övrigt	Tillhör inte någon av ovanstående kategorier och mindre är ½ basbelopp i arbetsinkomst

Dessa gränsdragningar är visserligen godtyckliga i viss mån men kan motiveras utifrån att de är relativt konventionella och på ett tydligt sätt indikerar personens ställning på arbetsmarknaden, vilken är viktigt för denna analys. Det är viktigt att notera att det inte per definition sker en förändring av en persons inkomstnivå då hon eller han går från en kategori till en annan. De säger inte heller något om nivån på den disponibla inkomsten eller risken för att vara fattig. Det är alltså inte uppenbart utifrån dessa definitioner att en person som går från att vara socialbidragstagare till att, till exempel, vara en del av den instabila arbetskraften får en högre disponibel inkomst. Kategoriseringen görs efter vilken arbetsmarknadsanknytning personen har direkt efter att man slutat på bidrag, och säger därför heller inget om den mer långsiktiga utvecklingen.

I Persson (2011) diskuteras mer utförligt hur man bör definiera socialbidragstagande och hur känslig analysen är för hur detta görs. Där visas att det finns stora skillnader mellan de som definieras som socialbidragstagare enligt den kategorisering som görs i *Tabell 1* och att definiera socialbidragstagare som alla de som får något socialbidrag under ett år. Den senare definitionen är självklart betydligt bredare och innefattar en mer heterogen grupp. Persson (2011) visar även att personer som fått små summor socialbidrag under ett år har en högre sannolikhet att arbeta heltid efter att man slutat få bidrag, men även en högre sannolikhet att återgå till bidragstagande. Genom att använda den definition som görs i *Tabell 1* undviker jag att inkludera dem som kompletterar sin huvudsakliga försörjning med små summor socialbidrag och därmed inte på något avgörande sätt är *beroende* av socialbidrag för sin försörjning.

3.2 Beskrivning av data

Tabell 2 visar beskrivande statistik på individnivå för de olika urvalsgrupper som används i analysen. Kolumnen till vänster visar information för alla individer, den andra kolumnen visar motsvarande information för alla som någon gång under tidsperioden får socialbidrag enligt den definition som görs i Tabell 1, det vill säga att man får bidrag om mer än ett halvt basbelopp. Andel bidragstagare (alla) syftar på alla som får något socialbidrag medan andel bidragstagare enligt Tabell 1 indikerar dem som definieras som beroende av bidrag, det vill säga får mer än ett halvt basbelopp under ett år. Socialbidragstagare har lägre disponibel inkomst och är sysselsatta i mindre utsträckning än genomsnittet för hela befolkningen. Det är även tydligt att det bland de som är beroende av bidrag finns fler utlandsfödda, ensamstående föräldrar och lågutbildade än i befolkningen i stort.

Tabell 2 Beskrivande statistik

	Alla*	Socialbidragstagare enligt tabell 1
Socialbidrag	1 055	12 672
Disponibel inkomst	129 550	91 564
Andel sysselsatta	0,750	0,390
Ålder	40,724	38,368
Andel yngre än 26 år	0,162	0,094
Andel kvinnor	0,493	0,416
Andel födda utanför Sverige	0,069	0,204
Andel födda utanför OECD	0,023	0,107
Andel med barn	0,384	0,348
Andel ensamstående föräldrar	0,046	0,152
Andel med lägre än gymnasieutbildning	0,234	0,366
Andel med högre än gymnasieutbildning	0,276	0,108
Andel bidragstagare (alla)	0,103	
Andel bidragstagare enligt tabell 1	0,020	
Antal	5 024 939	2 395 748

* Baserat på ett slumpmässigt urval (5 %) av det totala datamaterialet.

Socialbidragstagare enligt tabell 1 innefattar dem vars socialbidrag uppgår till minst ett halvt prisbasbelopp under minst ett år.

4 Ökad inkomst för personer i arbete

I detta avsnitt undersöks vilka personer som slutar få bidrag, vilken typ av försörjning de övergår till när bidragstagandet upphör och hur deras inkomster förändras. Kapitlet inleds med en översiktlig analys av den disponibla inkomsten hos personer som avslutade socialbidragstagande 1991 och 1996, det vill säga de mottog bidrag under 1990 respektive 1995 men inte under det därpå följande året. Dessa år är något godtyckligt valda, men representerar olika konjunkturlägen. 1991 kännetecknas av inledningen på finanskrisen och den lågkonjunktur som rådde under början av 1990-talet, men som 1996 börjat vändas mot en högkonjunktur. Detta innebär att de som lämnar socialbidragstagande under dessa två tidsperioder möter olika lägen på arbetsmarknaden och därmed kan ha olika förutsättningar att bli självförsörjande både på kort och på lång sikt.

Vi går sedan vidare till att med hjälp av regressionsanalys undersöka hur olika faktorer påverkar en persons arbetsmarknadsutfall och hur dessa utfall påverkar den disponibla inkomsten, från det år då man slutar få bidrag och upp till tio år senare. I dessa analyser kontrollerar vi för variation över tid (det vill säga, den variation som vi mäter är ett genomsnitt över de olika konjunkturlägena).

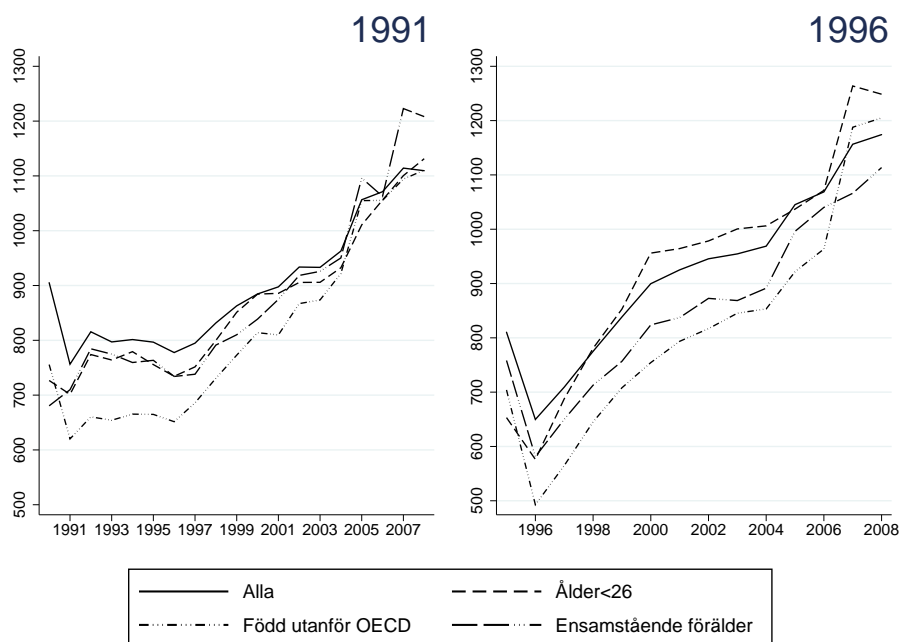
Analysen kommer att baseras på vilken huvudsaklig försörjning varje individ övergår till under det första året efter att man slutat få socialbidrag, den utgår alltså från det initiala arbetsmarknadsutfallet. Andelen av de som lämnat bidrag som under det kommande året definieras ha respektive position på arbetsmarknaden visas i *Tabell 3*. Detta visar att det är relativt ovanligt att ha en stark arbetsmarknadsanknytning, det vill säga inkomst motsvarande heltidsarbete under det första året. Detta gäller bara för strax under sex procent av de som avslutar bidragstagande. Svag arbetsmarknadsanknytning är vanligare och omfattar 29 procent av hela gruppen. Det vanligaste utfallet är kategorin övrig, dit 35 procent övergår. Dessa personer har utifrån vad som kan observeras i data en instabil försörjning. Eftersom vi inte kan observera alla relationer där personer enligt Socialtjänstlagen har försörjningsansvar för varandra (alla samboförhållanden finns till exempel inte registrerade i data) är det sannolikt att många i denna grupp är försörjda av en partner.

Tabell 3 Andel i respektive arbetsmarknadsutfall

Stark arbetsmarknadsanknytning	0,067
Svag arbetsmarknadsanknytning	0,288
Sjukskriven	0,104
Arbetslös	0,116
Studerande	0,072
Övrig	0,352

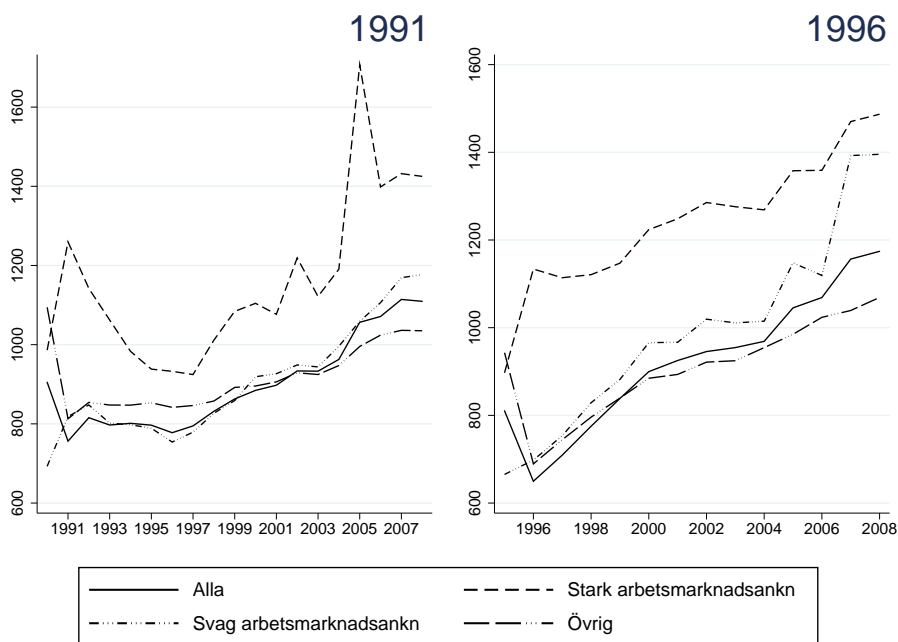
4.1 Skillnader beroende på konjunkturläge

Figur 1 och Figur 2 visar hur den disponibla inkomsten förändras för den grupp personer som slutade få bidrag 1991 respektive 1996. I Figur 1 visas hur denna varierar mellan olika grupper inom befolkningen, unga personer (som var yngre än 26 år det år de slutade få bidrag), personer som invandrat från ett land utanför OECD samt ensamstående föräldrar. Som figuren visar så har invandrare och ensamstående föräldrar genomgående lägre disponibel inkomst än genomsnittet, men skillnaderna mellan grupperna avtar med tid från att man slutade få bidrag.

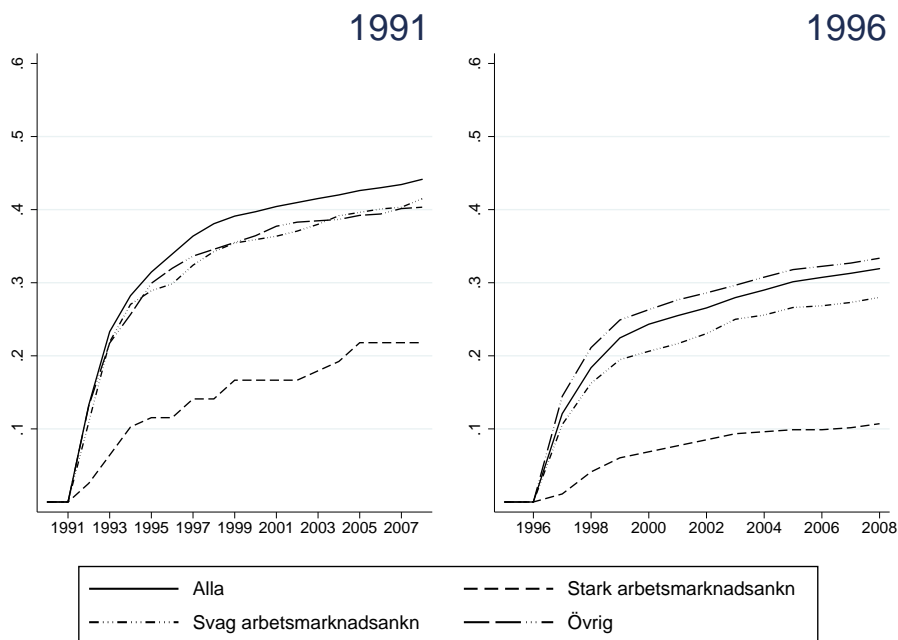
Figur 1 Disponibel inkomst (100-tals kronor) bland personer som avslutar socialbidragstagande 1991 och 1996

I *Figur 2* visas disponibel inkomst för samma personer som i *Figur 1*, men uppdelat på de kategorier enligt *Tabell 1* som personen övergår till efter det att man slutar få bidrag (det vill säga den grupp de tillhörde under 1991 respektive 1996). För att göra figurerna överskådliga redovisas endast grupperna med stark respektive svag arbetsmarknadsanknytning och kategorin "övrigt". Överlag är det dock mycket liten skillnad mellan de som har en svag arbetsmarknadsanknytning enligt definitionen i *Tabell 1* och de som är sjukskrivna, arbetslösa och studerande. Det är tydligt att de som har en stark arbetsmarknadsanknytning har en högre inkomst än personer i de övriga kategorierna. Skillnaderna mellan grupperna varierar över tidsperioderna. I synnerhet så närmar sig de som till en början hade en svag arbetsmarknadsanknytning gruppen som har en stark koppling till arbetsmarknaden (detta gäller främst de som avslutade bidragstagande under 1996). Eftersom grupperna här är definierade utifrån vilken arbetsmarknadsställning de hade under det första året efter att de slutat få socialbidrag är det troligt att detta beror på att många till att börja med har en svag ställning på arbetsmarknaden, men att denna stärks med tiden och att deras inkomster därför ökar.

Figur 2 Disponibel inkomst (100-tals kronor) bland personer som avslutar socialbidragstagande 1991 och 1996

Både i *Figur 1* och *Figur 2* är det tydligt att inkomsten sjunker vid åtminstone något av de fem första åren efter att man lämnar bidrag. Detta kan bero på att vissa återvänder till socialbidragstagande, vilket illustreras i *Figur 3*. Återupprepat bidragstagande är betydligt mindre vanligt bland de som lämnar bidrag med en stark anknytning till arbetsmarknaden, bland dessa har ungefär 10 procent återgått till bidrag någon gång inom 5 år. För de utan arbete är andelen omkring fyra respektive tre gånger så hög (för de som avslutar bidragstagande 1991 respektive 1996).

Figur 3 Andel som återgår till socialbidragstagande bland de som avslutar socialbidragstagande 1991 och 1996

4.2 Små inkomstökningar bland personer utan arbete

I detta avsnitt undersöks hur sannolikheten för olika arbetsmarknadsutfall då socialbidragstagandet upphör varierar mellan grupper i befolkningen och hur inkomstutvecklingen ser ut för personer i dessa olika utfall. Detta ger en bild av hur situationen förändras för olika grupper, både med avseende på arbete, disponibel inkomst och fattigdom.

Analysen inleds med att studera hur sannolikheten för olika arbetsmarknadsutfall varierar mellan olika grupper av socialbidragstagare. Detta gör vi genom att estimerar en så kallad multinominell logit modell där vi har sex olika utfall, ett för varje alternativ givet i *Tabell 1*. De värden som presenteras

är genomsnittliga margineffekter, detta innebär att till exempel att den skillnad mellan könen som visas av variabeln *kvinna* är ett medelvärde över de övriga grupper som presenteras (unga, invandare, ensamstående föräldrar och lågutbildade). Resultaten visas i *Tabell 4* där den översta raden ger sannolikheten för respektive utfall för en person för vilken kontrollvariablerna antar värdet noll. Det vill säga för en man över 26 år som är född inom OECD, inte är ensamstående förälder och har mer än obligatorisk utbildning är sannolikheten att ha en stark arbetsmarknadsanknytning då man avslutar socialbidragstagande elva procent. Den största gruppen har en svag arbetsmarknadsanknytning medan bara omkring sex procent börjar studera. Omkring en fjärdedel lämnar socialbidragstagande utan att vi kan avgöra hur de försörjer sig (kategorin ”övrig”). Arbetsmarknadsanknytningen är svagare bland samtliga grupper som presenteras nedan, medan de i de flesta fall har en högre sannolikhet att övergå till kategorin ”övrig”. Sannolikheten att övergå till studier är högst bland yngre personer (5,6 procentenheter högre än referensgruppen, alltså cirka 11,5 procent) och lägst bland de som har lägst utbildning (1,8 procentenheter lägre). Personer med mindre än gymnasieutbildning har istället, liksom kvinnor och invandrare, högre sannolikhet för att övergå till den övriga kategorin och därmed sannolikt inte vara självförsörjande.

I *Tabell 5* och *Tabell 6* studerar vi sannolikheten för att en person som avslutar socialbidragstagande upplever en ökning av den disponibla inkomsten jämfört med det sista året man fick bidrag och sannolikheten för att hamna i relativ fattigdom. Vi följer personer tio år från avslutat bidragstagande och utesluter personer som återgår till att få bidrag.³ Referensgruppen består av de som befinner sig i kategorin ”övrig”. Omkring en tredjedel av personerna i denna kategori ökar sin disponibla inkomst under det första året som man inte längre får bidrag. Efter tio år har inkomsten ökat för 63 procent av de som var i denna kategori under det första året efter att man slutade få socialbidrag. För de som har en stark arbetsmarknadsanknytning under det första året är sannolikheten för en ökad inkomst betydligt större, nästan 55 procentenheter större. Denna skillnad avtar över tid, det vill säga efter tio år är skillnaderna mellan de som under första året hade olika försörjning mindre, men statistiskt (och ekonomiskt) signifikanta. De som har svag arbetsmarknadsanknytning

---

³ I Persson (2011) undersöks även hur sannolikheten att återgå till socialbidrag skiljer sig mellan olika grupper. Denna analys visar att de utfall som är förknippade med lägre sannolikhet till inkomstökningar även är förknippade med en högre sannolikhet att återigen bli beroende av socialbidrag. I de analyser som presenteras här utesluts dem som återgår till bidrag eftersom det huvudsakliga syftet är att studera inkomsterna hos dem som rör sig bort från bidragstagande.

under år ett har efter tio år lika stor sannolikhet som de med stark förankring på arbetsmarknaden att ha en högre inkomst än då de hade socialbidrag. Detta beror sannolikt på att deras position på arbetsmarknaden stärks med tiden och de övergår till heltidsarbete inom några år. Personer som övergår från att vara socialbidragstagare till att vara sjukskrivna har en relativt sett liten sannolikhet att få en högre inkomst, sannolikt på grund av att dessa personer har sämre hälsa och därför har mindre möjlighet att stärka sin position på arbetsmarknaden. Även att övergå till arbetslöshet med a-kassa är förknippat med relativt små chanser till högre inkomst, i synnerhet på längre sikt. Att övergå till studier är förenat med relativt stor sannolikhet för en inkomstökning, särskilt efter tio år. Detta beror antagligen på att personer som slutar få socialbidrag i samband med att de börjar studera efter ett antal år har avslutat studierna och då istället har en högre arbetsinkomst.

Sannolikheten för fattigdom (definierat som att ha en disponibel inkomst som är lägre än 60 procent av medianinkomsten) visas i *Tabell 6*. Andelen fattiga bland de som övergår till kategorin ”övrig” är 41 procent under år 1 och omkring 20 procent efter 10 år. Dessa siffror kan jämföras med fattigdomen i hela befolkningen som var omkring 14 procent i genomsnitt under denna tidsperiod. Bland de som arbetar heltid eller motsvarande är sannolikheten att vara fattig i princip obefintlig, medan den är högre än för referensgruppen för de som är försörjda av sjukförsäkringen. Detta visar att även om den disponibla inkomsten sannolikt ökar i samband med att man inte längre får socialbidrag är nivån på inkomsten för många fortfarande så låg att man klassas som fattig. Sannolikheten för fattigdom skiljer sig på lång sikt mer mellan de olika grupperna än sannolikheten för ökad inkomst, i synnerhet mellan de med stark respektive svag koppling till arbetsmarknaden. Sannolikheten att vara fattig tio år efter att man slutat få socialbidrag är omkring 8,5 procent och 15 procent för de som hade stark respektive svag arbetsmarknadsanknytning under det första året utan bidrag. Att sannolikheten att ha en högre inkomst är lika hos grupperna medan risken för fattigdom skiljer sig kan bero på att inkomsterna ökar mer, och kanske från en högre nivå, för dem med starkare position på arbetsmarknaden.⁴

---

⁴ Denna analys har även gjorts separat för olika grupper inom befolkningen och för personer som avslutar socialbidragstagande i hög- respektive lågkonjunktur. Resultaten presenteras i Persson (2011).

Tabell 4 Multinominell logit analys – arbetsmarknadsutfall

	Stark arbets- marknadsankn	Svag arbets- marknadsankn	Sjukskriven	Arbetslös	Student	Övrig
Andel i ref.- gruppen	0,110	0,335	0,117	0,129	0,059	0,246
Kvinna	-0,037*** (0,003)	-0,054*** (0,002)	-0,018*** (0,002)	-0,014*** (0,001)	0,016*** (0,001)	0,108*** (0,003)
Ålder<26	-0,008*** (0,001)	0,110*** (0,003)	-0,085*** (0,002)	-0,028*** (0,003)	0,056*** (0,002)	-0,043*** (0,003)
Född utanför OECD	-0,016*** (0,002)	-0,033*** (0,005)	-0,021*** (0,002)	0,014** (0,005)	0,023*** (0,002)	0,030*** (0,008)
Ensamst förälder	-0,008*** (0,001)	0,045*** (0,006)	-0,016*** (0,004)	0,020*** (0,002)	0,028*** (0,002)	-0,069*** (0,005)
Mindre än gymnasieutb	-0,040*** (0,002)	-0,024*** (0,002)	0,012*** (0,001)	-0,050*** (0,001)	-0,018*** (0,002)	0,119*** (0,004)
Antal obs	530 921	530 921	530 921	530 921	530 921	530 921

Not: Multinominell logit estimering, genomsnittliga marginaleffekter. I beräkningarna kontrolleras för variation mellan kommuner och över tid genom att inkludera dummyvariabler för varje år och kommun.

Standardfel inom parantes * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001

Tabell 5 Sannolikhet för ökad inkomst

	År 1	År 2	År 5	År 10
Andel i referensgruppen (övrig)	0,325	0,396	0,517	0,630
Stark arbetsmarknadsankn	0,546*** (0,008)	0,403*** (0,007)	0,249*** (0,012)	0,147*** (0,010)
Svag arbetsmarknadsankn	0,346*** (0,008)	0,287*** (0,004)	0,223*** (0,004)	0,171*** (0,005)
Sjukskriven	0,031*** (0,007)	0,021** (0,006)	0,040*** (0,005)	0,033*** (0,005)
Arbetslös	0,106*** (0,004)	0,074*** (0,005)	0,059*** (0,005)	0,033*** (0,006)
Student	0,266*** (0,005)	0,158*** (0,005)	0,121*** (0,007)	0,104*** (0,006)
Antal obs	530 921	424 318	280 951	150 954

Not: Logit estimering, genomsnittliga marginaleffekter. I beräkningarna kontrolleras för variation mellan kommuner och över tid genom att inkludera kontroller för år och kommun, samt för skillnader mellan individer genom kontrollvariabler för kön, ålder, födelseland, utbildning och föräldraskap.

Standardfel inom parantes * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Tabell 6 Sannolikhet för fattigdom

	År 1	År 2	År 5	År 10
Andel i referensgruppen (övrig)	0,410	0,335	0,242	0,203
Stark arbetsmarknadsankn	-0,475*** (0,004)	-0,324*** (0,004)	-0,167*** (0,003)	-0,118*** (0,004)
Svag arbetsmarknadsankn	-0,250*** (0,003)	-0,136*** (0,003)	-0,069*** (0,003)	-0,051*** (0,003)
Sjukskriven	0,064*** (0,010)	0,067*** (0,010)	0,046*** (0,008)	0,015* (0,007)
Arbetslös	-0,216*** (0,003)	-0,141*** (0,002)	-0,076*** (0,004)	-0,062*** (0,003)
Student	-0,214** (0,004)	-0,086*** (0,004)	-0,027*** (0,004)	-0,029*** (0,003)
Antal obs	530 921	424 318	280 951	150 954

Logit estimering, genomsnittliga marginaleffekter. I beräkningarna kontrolleras för variation mellan kommuner och över tid genom att inkludera kontroller för år och kommun, samt för skillnader mellan individer genom kontrollvariabler för kön, ålder, födelse land, utbildning och föräldraskap.

Standardfel inom parantes * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

5 Slutsatser

I denna studie har jag undersökt inkomster och fattigdom bland personer som slutat få socialbidrag under perioden 1990 till 2008. I de flesta fall slutar en person få bidrag då den övriga inkomsten stiger så att man inte längre kvalificerar sig för bidrag. Om detta var sant i alla fall skulle i stort sett alla som slutar få bidrag få en bättre ekonomisk situation. Det finns dock även andra anledningar till att man inte längre kan eller vill få socialbidrag. Det kan vara så att bidragsberoende är förknippat med sociala kostnader såsom stigmatisering och skam, vilket kan göra att man avstår från att ansöka om bidrag även om man skulle vara berättigad till stöd. Dessutom har flera kommuner infört arbetsmarknadspolitiska program för arbetslösa personer med socialbidrag och att det i vissa fall är ett krav att delta i dessa för att ha rätt till bidrag. Det finns därför risk att de som inte klarar av att efterfölja de aktivitetskrav som ställs mister sitt bidrag utan att ha en säker alternativ försörjning. Rätten till bidrag kan även upphöra till följd av ändrade familjeförhållanden eller flytt. Det är alltså inte uppenbart att inkomsten ökar

för personer som slutar få socialbidrag. Som visas i denna studie är det tvärtom många som har svårt att till fullo kompensera det förlorade socialbidraget med andra inkomster.

De viktigaste slutsatserna från denna studie är att det är ovanligt att personer som varit beroende av socialbidrag får en stabil försörjning från arbete i samband med att de slutar få socialbidrag. Det är betydligt vanligare, i synnerhet bland yngre personer, att man har en svag koppling till arbetsmarknaden. Det utfall som är vanligast är dock att man har en instabil försörjning och att man inte kan avgöra vilken den huvudsakliga inkomstkällan är. Sannolikt är inkomst från andra familjemedlemmar viktiga för personer i denna grupp. Dessa personer är även de som har sämst chanser att få en högre inkomst efter att man slutat få bidrag, och högst sannolikhet att återigen bli bidragsberoende. Det är i princip enbart personer som går direkt från bidragsberoende till en stark position på arbetsmarknaden som med säkerhet får en högre inkomst på kort sikt. Dessa personer har även en mycket låg sannolikhet att återgå till bidragstagande. Detta samband gäller oavsett om man avslutar bidragstagande i en hög- eller lågkonjunktur. För personer med andra arbetsmarknadspositioner är de ekonomiska utfallen mer osäkra, majoriteten upplever en ökning av sin disponibla inkomst, men samtidigt är det många, i synnerhet bland de utan någon stabil huvudsaklig inkomstkälla och bland de som försörjs av sjukförsäkringen, som är fattiga även efter att man slutat få socialbidrag. Det är alltså inte så att alla som slutar få socialbidrag får en högre ekonomisk standard. Utfallen skiljer sig mycket åt mellan olika personer och grupper med olika förutsättningar på arbetsmarknaden.

Referenser

- Bergmark, A. och O.Bäckman (2007), "Socialbidragstagandets dynamik - varaktighet och utträden från socialbidragstagande under 2000-talet", *Socialvetenskaplig tidsskrift*, 14(2-3), 134-153.
- Blank, R. och B. Kovac (2008), "The growing problem of disconnected single mothers" National Poverty Centre Working Paper Series 07-28.
- Blank, R. M. och R. Haskins (2001), *The new world of welfare*, Brookings Institution Press, Washington D.C.
- Bloom, D., och C.Michalopoulos (2001), "How Welfare and Work Policies Affect Employment and Income: A Synthesis of Research", Manpower Demonstration Research Corporation, New York.
- Dahlberg, M., K. Johansson och E. Mörk (2008), "Effekter av aktiveringskrav på socialbidragstagare i Stockholms stadsdelar", IFAU Rapport 2008:24.
- Danziger, S., M. Corcoran, S. Danziger och C.M. Heflin (2000), "Work, income, and material hardship after welfare reform", *Journal of Consumer Affairs*, 34(1), 6-30.
- Hansen, J. och R. Wahlberg (2004), "Poverty Persistence in Sweden" IZA Discussion Paper Series No. 1209.
- Harris, K. M. (1996), "Life after welfare: Women, work, and repeat dependency", *American Sociological Review*, 61(3), 407-426.
- SCB (2010), "Statistik över försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd. Redovisning av uppföljning 2010", Statistiska centralbyrån, Stockholm.
- Salonen, T. och R. Ulmestig (2004), "Nedersta trappsteget - en studie om kommunal aktivering", Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete vid Växjö Universitet, Växjö.
- Persson, A. (2011), "Earnings, income and poverty among welfare leavers in Sweden", IFAU Working Paper 2011:17.
- Persson, A. och U. Vikman (2010), "In- och utträdeseffekter av aktiveringskrav på socialbidragstagare", IFAU Rapport 2010:7, Uppsala.
- Socialstyrelsen (2010), "Social rapport 2010", Stockholm.
- Stevens, A. H. (1999), "Climbing out of Poverty, Falling Back in: Measuring the Persistence of Poverty Over Multiple Spells", *The Journal of Human Resources*, 34(3), 557-588.

IFAU:s publikationsserier – senast utgivna

Rapporter

- 2011:1** Hall Caroline och Linus Liljeberg ”En jobbgaranti för ungdomar? Om Arbetsförmedlingens ungdomsinsatser”
- 2011:2** Angelov Nikolay, Per Johansson, Erika Lindahl och Elly-Ann Lindström ”Kvinnors och mäns sjukskrivningar”
- 2011:3** Eliason Marcus ”Undersköterskor och sjukvårdsbiträden i kristider: inkomst- och sysselsättningseffekter av friställningar inom den offentliga sektorn under 1990-talet”
- 2011:4** Brandén Maria och Sara Ström ”För vems skull flyttar par? Kön, karriärmöjligheter och pars regionala rörlighet i Sverige”
- 2011:5** Sjögren Anna och Helena Svaleryd ”Nitlott i barndomen – familjebakgrund, hälsa, utbildning och socialbidragstagande bland unga vuxna”
- 2011:6** Mörk Eva ”Från försörjningsstöd till arbete – Hur kan vägen underlättas?”
- 2011:7** Forslund Anders och Johan Vikström ”Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt”
- 2011:8** Eliason Marcus, Petter Lundborg och Johan Vikström ”Massuppsägningar, arbetslöshet och sjuklighet”
- 2011:9** Lundin Daniela och Martin Lundin ”Arbetsförmedlingens service och arbetsmetoder: om processtyrning i en målstyrd myndighet”
- 2011:10** Lagerström Jonas ”Vilken betydelse har arbetsförmedlare för arbetslösas framtida sysselsättning och arbetsinkomst?”
- 2011:11** Lundborg Petter, Martin Nilsson och Johan Vikström ”Hur påverkar socioekonomisk status och ålder arbetsmarknadseffekterna av olika hälso-problem?”
- 2011:12** Hanspers Kajsa och Lena Hensvik ”Konkurrens och sysselsättning – en empirisk studie av fem marknader”
- 2011:13** Lundin Martin ”Marknaden för arbetsmarknadspolitik: om privata komplet-
ment till Arbetsförmedlingen”
- 2011:14** Avdic Daniel och Marie Gartell ”Studietakten för högskolestudenter före och efter studiemedelsreformen 2001”
- 2011:15** Brösamle Klaus och Oskar Nordström Skans ”Rörlighet och karriärer inom statlig förvaltning”
- 2011:16** Boschini Anne, Christina Håkanson, Åsa Rosén och Anna Sjögren ”Måste man välja? Barn och inkomst mitt i karriären för kvinnor och män födda 1945–1962”

- 2011:17** Mörk Eva och Linus Liljeberg "Fattig sjuk och arbetslös – en beskrivning av personer i kläm mellan stat och kommun"
- 2011:18** Hallberg Daniel, Thomas Lindh och Jovan Žamac "Studieresultat för studenter med barn"
- 2011:19** Ahnlund Petra och Stina Johansson "Omvårdnadsprogrammet: genomströmning, etableringsgrad och utbildningens relevans"
- 2011:20** Persson Anna "Inkomster och fattigdom hos före detta socialbidragstagare"

Working papers

- 2011:1** Eliason Marcus "Assistant and auxiliary nurses in crisis times: earnings and employment following public sector job loss in the 1990s"
- 2011:2** Forslund Anders, Peter Fredriksson och Johan Vikström "What active labor market policy works in a recession?"
- 2011:3** Brandén Maria och Sara Ström "For whose sake do couples relocate? Gender, career opportunities and couples' internal migration in Sweden"
- 2011:4** Bergemann Annette, Marco Caliendo, Gerard J. van den Berg och Klaus F. Zimmermann "The threat effect of participation in active labor market programs on job search behavior of migrants in Germany"
- 2011:5** van den Berg Gerard J., Petter Lundborg, Paul Nystedt och Dan-Olof Rooth "Critical periods during childhood and adolescence: a study of adult height among immigrant siblings"
- 2011:6** Ridder Geert och Johan Vikström "Bounds on treatment effects on transitions"
- 2011:7** Vikström Johan, Michael Rosholm och Michael Svarer "The relative efficiency of active labour market policies: evidence from a social experiment and non-parametric methods"
- 2011:8** Carlsson Mikael och Oskar Nordström Skans "Evaluating microfoundations for aggregate price rigidities: evidence from matched firm-level data on product prices and unit labor cost"
- 2011:9** Carlsson Mikael, Julián Messina och Oskar Nordström Skans "Wage adjustment and productivity shocks"
- 2011:10** Lagerström Jonas "How important are caseworkers – and why? New evidence from Swedish employment offices"
- 2011:11** Lundborg Petter, Martin Nilsson och Johan Vikström "Socioeconomic heterogeneity in the effect of health shocks on earnings: evidence from population-wide data on Swedish workers"
- 2011:12** Avdic Daniel och Marie Gartell "The study pace among college students before and after a student aid reform: some Swedish results"
- 2011:13** Brösamle Klaus och Oskar Nordström Skans "Paths to higher office: evidence from the Swedish Civil Service"

- 2011:14** Doblhammer Gabriele, Gerard J. van den Berg och Thomas Fritze
“Economic conditions at the time of birth and cognitive abilities late in life:
evidence from eleven European countries”
- 2011:15** Boschini Anne, Christina Håkanson, Åsa Rosén och Anna Sjögren ”Trading
off or having it all? Completed fertility and mid-career earnings of Swedish
men and women”
- 2011:16** Hallberg Daniel, Thomas Lindh och Jovan Žamac ”Study achievement for
students with kids”
- 2011:17** Persson Anna “Earnings, income and poverty among welfare leavers in
Sweden”

Dissertation series

- 2010:1** Johansson Elly-Ann “Essays on schooling, gender, and parental leave”
- 2010:2** Hall Caroline “Empirical essays on education and social insurance policies”
- 2011:1** Hensvik Lena “The effects of markets, managers and peers on worker out-
comes”